

Nasilje »človeka nad človekom«

Jasmina Založnik

Oktobra se je v Ljubljani končala osemindvajseta izvedba *Mesta žensk*, mednarodnega festivala sodobnih umetnosti. V tokratni izvedbi se je kuratorska ekipa posvestila presečiščem med spolom in raso, pri čemer je svoj pogled upejala v lasten geopolitični kontekst. Program je prikazal heterogene oblike nasilja »človeka nad človekom‘ na podlagi arbitrarnih kriterijev, kot sta odtenek polti ali materni jezik«, kot je zapisala festivalska ekipa v svojem uvodnem nagovoru, pri tem pa dodala, da »festival dreza v neprijetno vprašanje o tem, kdo koga ponižuje, da bi povzdignil sebe, in komu to koristi na sistemski ravni«. Četudi je bila letošnja perspektiva zožena in je poglobljeno premišljevala o problemu nasilja z izbranimi poudarki, je že s svojim je-drom in poslanstvom odgovarjala na širše strukturne probleme neenakosti, predstavljene in utrjevane predvsem v razliki. Motor patriarhalnega sistema je namreč prav razlika kot negativ; strukturirana in razporejena v hierarhične mreže, pri čemer so razporeditve in valorizacije predstavljene kot naravno stanje.

V tej enačbi se zlahka pokaže, da je spolna razlika zgolj ena v bazenu neskončne ve-rige različnih strukturnih elementov razdvajanja na eni strani in posledično nenehnega utrjevanja moči na drugi, kot nas na to že vrsto let opozarja feminizem s svojim zaveda-njem, da ostaja pomembna fronta in branik pravičnejše družbe. V zavedanju o potrebnosti bojevitega kontinuuma se vselej znova zaletava v pregrade in navidezno neprodušne zi-dove ograjenih patriarhalnih teritorijev, skritih za masko psevdouniverzalnega in psevdonaravnega. Nasilje, zlorabe in neenakosti ostajajo z nami, ob njih pa se v spoju z nenasi-

nostjo kapitala samo še krepijo v vse vidnejših ekstremih. Prav zato so ti boji še vedno potrebni in pomembni, nenazadnje tudi zato, da bi lažje razumeli, kaj je v politikah neenakosti in z njimi povezanimi opravičevanji nasilja vseh vrst tako zelo narobe.

Nikakor ni odveč obnoviti lekcije o postopkih vzpostavljanja kolonialne matrice moči, ki temelji na izključevanju in podrejanju (kolonializem) in stremljenju po nenehnem napredku (modernost), kot to dosledno in natančno naredi argentinski teoretik dekolonializacije Walter Mignolo, saj je pogoj prekinitve najprej zavedanje, nato prepoznanje, ki zahteva tudi ustrezno obravnavo in nenazadnje tudi temu primerno delovanje. Avtor v knjigi *On Decoloniality: Concepts* kolonialno matrico moči naslika na sledeč način »Moški/Človek, ki je ustvaril in upravljal kolonialno matrico moči, se je umestil na mesto gospodarja veselja, tako se mu je uspelo ločiti od drugih moških/ljudi (rasizem), žensk/ljudi (seksizem), narave (humanizem), Neevroepe (evrocentrizem) ter od 'preteklih' in 'tradicionalnih' civilizacij (modernost). Narava se v domenah kolonialne matrice moči nahaja med domenama gospodarstva in politike; iznašel jo je Moški/Človek v procesu vzpostavljanja samega sebe v lokusu izrekanj (institucij, akterjev in jezikov), ki so ustvarila, preobrazila in upravljala retoriko (narative) modernosti ter nujno in posledično logiko kolonialnosti. Kdor vlada, ne uboga, je postala glavna predpostavka v naraščajoči afirmaciji sekularnega ega v zahodni civilizaciji« (2018, 163).

Trdoživa prisotnost kolonialne matrice nas uči, da kdor (za)vlada, zlahka ne spusti z vajeti svojega položaja, temveč ga ne glede na ceno, poskuša ohranjati. Cilj ohranitve »življenja, kot ga poznamo«, življenja v okovih patriarhata, opravičuje sredstva njegovega ohranjanja. Tako, kot že Mignolo nazorno pokaže, patriarhalnosti ni mogoče brati zgolj znotraj enostranske dominacije, temveč v apelu vsakovrstnih oblik podrejanja ter z njim povezanim zatiranjem, discipliniranjem, ustrahovanjem, kaznovanjem in poniževanjem. Zato ne preseneča, da se poskuša prikazati »življenje, kot ga poznamo« za nespremenljivo in ne zgolj kot sporno. Kadar je slednje vključeno v enačbo, je sicer na diskurzivni in pamfletarski ravni obtoženo, a hkrati tudi že pripojeno k nespremenljivemu. Tako pač je »življenju, kot ga poznamo« in življenju, ki ga živimo.

Omenjeno nezmožnost razmejevanja med zgoraj navedenima pojmomoma nespremenljivost in spornost, je mogoče občutiti tudi ob številnih medijsko posredovanih zgodbah o spolno zaznamovanem nasilju, vključno z zloglasno afero Fotopub. Senzacionalnost primera, povezana z umetniškimi in kulturnimi krogi v Sloveniji, se je na desnem polu pričakovano zlorabilo in jo s procesom spojitve rokohitrsko preobrazilo v afero o spornih umetniških praksah. Na ta način so škandalozno zgodbo spolnega nasilja pretvorili v politično tabloidnost, kot je med drugim opozoril tudi Boris Vezjak v enem izmed svojih blogerskih zapisov. A žal tudi »druga stran« – ob redkih, bolj specializiranih portalih in zapisih ženskih avtoric, občutljivih za feministična vprašanja – ni uspela ustvariti ustreznega uokvirjanja. Uokvirjanja, ki bi z analitično poglobljenostjo pokazal na spolno nasilje kot strukturni pojav v soodvisnosti z mehanizmi proizvodnje spolne (in druge) neenakosti, utrjene, reproducirane, insititucionalizirane in legitimirane v družbenih normah. Poznavanje teh mehanizmov je namreč ključno, da bi se lahko kot posamezniki in družba (na)učili delovati drugače. Podani primeri so namreč emblemičen prikaz posledic systemskega na-

silja nad ženskami ter kot taki eden od številnih načinov njihovega discipliniranja in podrejanja v »življenju, kot ga poznamo« in v oblikah življenja, s katerimi želimo prekiniti.

Prav s tem namenom smo pred dvema letoma v Dialogih objavili tematski blok z naslovom *Spol in nasilje*, v katerem sva s Katjo Čičigoj »akutno pozornost feminizma do nasilja poskušali zajeti s prispevki, ki [so] temo razpr[li] v različnih oblikah in kontekstih«, med drugim tudi s prispevki o nasilnosti oblasti in nasilnosti spolno zaznamovanih stereotipov, ter poskušali pokazati, da obstaja zelo širok razpon teoretskih premislekov kot tudi praktičnih prizadevanj progresivnih gibanj, s katerimi je mogoče konstruktivno pristopiti tudi k oblikovanju sistemskim rešitev, vključno s prepotrebnim vplivanjem na zakonodajno telo in njegovo radikalnejše spreminjanje, z nadaljnjim utrjevanjem mrež(e) mehanizmov podpore ter njihovo promocijo, učinkovitimi in participatornimi formalnimi in neformalnimi oblikami izobraževanja idr. Omenjeni mehanizmi so še kako pomembni pri ozaveščanju o nasilju, njegovem prepoznavanju, obravnavanju in nenazadnje seveda tudi v ustreznem ravnanju zoper njega. »Le z opozarjanjem na razširjenost spolno zaznamovanega nasilja na področjih, kjer tega morda ne bi pričakovali, ter na nezadostnost obstoječih mehanizmov za njegovo preprečevanje in za podporo žrtvam, lahko prispevamo k izboljšanju mehanizmov.« Še posebej je to pomembno v času obujene in pospešene repatriarhalizacije, ki je uspešno skrhala že obstoječe mehanizme, kjer smo (naivno) pričakovali, da bodo mediji prav z analitičnimi zgodbami namesto z njihovo senzacionalizacijo poskušali ubraniti svojo relevantnost.

Še kako pomembno namreč je, da prekinemo z navidezno nespremenljivostjo nasilja in ga jasno in glasno označimo kot spornega, pri čemer pa ne smemo ostati zgolj pri oznakah, temveč se premakniti v analizo mehanizmov. Skrajni čas je, da še bolj zavihamo rokave in stopimo po feminističnih in dekolonialnih poteh. Zoperstaviti se je potrebno življenju, kot ga poznamo. Stopiti skupaj v čim širšem krogu in s skupnostnim ciljem, v preseganju razlik, ki razdvajajo in hkrati hromijo možnost doseganja sprememb. Le tako lahko ustvarimo svetove, ki ne bodo organizirani po osebni dominaciji in v katere se bomo lahko vključili na drugačen način.